

**ยุทธศาสตร์การพัฒนาโคเนื้อ สำนักงานปศุสัตว์เขต 9**  
**ปี 2555-2559**

-----

**1. ข้อเท็จจริง**

**1.1 ด้านการผลิต**

- 1) จำนวนโคเนื้อในเขต 9 มีสัดส่วนเป็น 7.2 % เปรียบเทียบกับจำนวนโคเนื้อทั้งหมดในประเทศ (457,294 ตัวจากจำนวนทั้งหมด 6.3 ล้านตัว) ถือเป็นอันดับที่ 6 จากทั้งหมด 9 เขต แต่หากพิจารณาเฉลี่ยจากจำนวนพื้นที่ทั้งหมด เปรียบเทียบกับจำนวนโคเนื้อพบว่าเขต 9 มีจำนวนโคเนื้อเฉลี่ย 15.7 ตัวต่อ 1 ตร.กม. ถือเป็นอันดับที่ 3 จากทั้งหมด 9 เขต (ค่าเฉลี่ยจำนวนโคต่อ 1 ตร.กม. จากสูงไปต่ำ เป็นดังนี้ เขต 3 มี 22.6 ตัว, เขต 1 มี 18.6 ตัว, เขต 9 มี 15.7 ตัว เขต 7 มี 15.5 ตัว, เขต 4 มี 14.5, เขต 5 มี 7.2 ตัว, เขต 8 มี 6.7 ตัว, เขต 6 มี 6.3 ตัว และ เขต 2 มี 4.5 ตัว ทั้งนี้ในภาพรวมทั้งประเทศมีโคเฉลี่ย 12.3 ตัว / ตร.กม. : ข้อมูล ปี 2555 )
- 2) โคเนื้อเป็นปศุสัตว์ที่มีความสำคัญ ในพื้นที่ที่มีความต้องการบริโภคในปริมาณสูง และการผลิตไม่เพียงพอจะต้องมีการนำเข้าจากเขตอื่นตลอดทั้งปี และปริมาณนำเข้าเพิ่มสูงขึ้นเด่นชัดในช่วงเทศกาล ดังนั้น ราคาโคเนื้อมีชีวิตในเขต 9 จะมีราคาที่สูงกว่าเขตอื่น
- 3) จำนวนโคเนื้อในเขต 9 มีแนวโน้มทรงตัว เนื่องจากความต้องการบริโภคถูกชดเชยด้วยการนำเข้าโคมีชีวิต หรือเนื้อโคชำแหละจากนอกเขตพื้นที่
- 4) ในพื้นที่ปศุสัตว์เขต 9 มีเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อจำนวน 109,430 ครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นการเลี้ยงในลักษณะเกษตรกรรายย่อย (เลี้ยงเฉลี่ยครัวเรือนละ 4 ตัว : ข้อมูลปี 2555 ) เนื่องจากมีความเหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่ ใช้พื้นที่ไม่มากนัก และใช้แหล่งอาหารหยาดตามธรรมชาติ เป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของเกษตรกรรายย่อย ส่วนเกษตรกรที่เลี้ยงเป็นการค้า (เลี้ยง 30 ตัวขึ้นไป) มี 459 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 0.5
- 5) ระบบการผลิตโคเนื้อในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นการเลี้ยงเพื่อผลิตลูกโค โดยการผสมพันธุ์ตามธรรมชาติ หรือผสมเทียม บางส่วนอาจนำโคมาเลี้ยงขุนระยะสั้น ในส่วนการผสมเทียม 5 ปีย้อนหลัง (2551 – 2555 ) สามารถผลิตลูกโคได้เฉลี่ยปีละ 26,144 ตัว โดยในปี 2555 ผลิตลูกโคได้สูงสุดเป็นจำนวน 30,500 ตัว

**1.2 ด้านการตลาด**

- 1) เนื้อโคที่บริโภคในพื้นที่จะเป็น ตลาด ระดับกลางและล่าง ซึ่งจะเป็นโคทุกชนิด ทุกเพศ ทุกวัย ไม่มีข้อกำหนดในการเลี้ยง และพันธุ์ ส่วนใหญ่จะเป็นพันธุ์พื้นเมือง หรือลูกผสม ส่งขายในตลาดสด และตามร้านอาหารทั่วไป ไม่เน้นคุณภาพเนื้อ มากนัก เป็นเนื้อส่วนขาหลังของโคทั่วไป หรือขาหน้าของโคขุน ส่วนในตลาดล่าง ส่วนใหญ่จะส่งขายทำลูกชิ้น ซึ่งเป็นส่วนอื่นที่ไม่ใช่ช่วงขาหลังหรือส่วนที่ไม่ส่งขายในตลาดสด หรือร้านอาหารทั่วไป ซึ่งในตลาดลูกชิ้นนี้จะไม่เน้นที่คุณภาพของเนื้อ จะเน้นที่ราคาถูกมากกว่า ราคาขายปลีกเนื้อชำแหละ เฉลี่ยประมาณ 180-200 บาท/กก. แต่ราคาจะปรับสูงเพิ่มขึ้นในช่วงเทศกาลด้วย เนื่องจากราคาโคเนื้อมีชีวิตจะปรับตัวเพิ่มสูงขึ้น โดยราคาโคมีชีวิตเฉลี่ย 74บาท/กก.
- 2) เนื้อโคบางส่วนในตลาดระดับกลางและล่าง เป็นเนื้อชำแหละแช่แข็งซึ่งจะถูกลักลอบนำเข้าและจำหน่ายปลีกในตลาดควบคู่กันไปกับเนื้อโคชำแหละในพื้นที่ เนื้อชำแหละแช่แข็ง มีราคาขายปลีกประมาณ 160 บาท/กก. จะเป็นตัวชดเชยอุปทานของเนื้อโคชำแหละในพื้นที่ซึ่งมีต้นทุนราคาที่สูงกว่า
- 3) เกษตรกรสามารถจำหน่ายโคได้ โดยจำหน่ายให้ผู้รับซื้อในพื้นที่ซึ่งจะมารวบรวมหาซื้อถึงหมู่บ้าน หรือจำหน่ายให้พ่อค้าขายปลีกในท้องถิ่นซึ่งจะซื้อโคมาชำแหละเอง

- 4) โคเนื้อที่มีชีวิตที่ถูกส่งออกไปประเทศมาเลเซีย แทบทั้งหมดเป็นโคเนื้อที่นำเข้ามาจากนอกเขตพื้นที่ ผ่านออกทางด่านกักกันสัตว์สงขลา และด่านกักกันสัตว์นราธิวาส มีโคส่วนน้อยเท่านั้นที่จะถูกนำออกตามแนวชายแดน อ.สุโหงโกลก และ อ.ตากใบ

### 1.3 ด้านสุขภาพสัตว์

- 1) ปริมาณโคเนื้อที่มีชีวิตที่เคลื่อนย้ายเข้าเขต 9 มีจำนวนมากกว่าการทำไปยังเขตอื่น โดยมีวัตถุประสงค์นำมาเพื่อจำหน่าย เพื่อเลี้ยงทำพันธุ์ หรือเพื่อเข้าโรงฆ่าสัตว์ นอกจากนี้มีการเคลื่อนย้ายโคพื้นเมืองเพื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนาอิสลามด้วย
- 2) โรคระบาดสัตว์ที่สำคัญที่กระทบต่อผลการผลิตโคเนื้อคือ โรคปากและเท้าเปื่อย ซึ่งพบสัตว์ป่วยจำนวนไม่มากนัก (จำนวน 134 ตัว ต่อประชากรโคเนื้อ 100,000 ตัว : ข้อมูลปี 2550-2555) ประกอบกับฤดูกาลที่พบโรคระบาดมากระหว่างเดือนกันยายน – ธันวาคม ซึ่งเป็นฤดูฝนตกชุก สัตว์ถูกไล่ต้อนไปอยู่ในที่สูง เกิดการขาดแคลนอาหาร สุขภาพทรุดโทรม ทำให้ผลผลิตต่ำ
- 3) สาเหตุหลักของการเกิดและการแพร่กระจายของโรคปากและเท้าเปื่อย คือ การเคลื่อนย้ายสัตว์ ซึ่งก็คือ การเคลื่อนย้ายปกติ การเคลื่อนย้ายโคชน และการเคลื่อนย้ายสัตว์ในโครงการต่างๆ ที่ไม่ผ่านการตรวจโรคของสัตว์แพทย์ หรือการกักตรวจไม่รัดกุม ทำให้เชื้อโรคแพร่กระจายจากที่หนึ่งไปอีกที่หนึ่งได้
- 4) โรคสัตว์อื่นๆ ที่สำคัญรองลงมาได้แก่ โรคแท้งติดต่อ โรคท้องเสียเรื้อรัง โรควัณโรค และโรคพยาธิ ซึ่งโรคเหล่านี้มีผลกระทบต่อการผลิตสัตว์เช่นกัน

### 1.4 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและศักยภาพเขต 9 (SWOT Analysis)

#### จุดแข็ง (strength)

- 1) การเลี้ยงส่วนใหญ่เป็นแบบรายย่อย ใช้แรงงานในครัวเรือนทำให้ต้นทุนการผลิตต่ำ
- 2) มีความหลากหลายในลักษณะการเลี้ยงตามศักยภาพและความเหมาะสม เช่น เกษตรกรที่ยากจน จะเลี้ยงโคแบบปล่อยแพะเล็มตามทุ่งหญ้าสาธารณะ หรือเลี้ยงโคด้วยหญ้าธรรมชาติเพื่อให้ได้น้ำหนักสำหรับเข้าขุน หรือหากมีทุนพอสมควรก็จะเลี้ยงโคมันซึ่งใช้ระยะเวลาสั้น ส่วนกลุ่มที่มีเงินทุนหรือมีแหล่งอาหารชั้นก็สามารถเลี้ยงโคขุนคุณภาพได้

#### จุดอ่อน (weak)

- 1) เกษตรกรรายย่อยมีความแตกต่างที่หลากหลาย การรวมกลุ่มยังไม่เข้มแข็ง มีส่วนร่วมน้อยในการพัฒนาการเลี้ยงหรือการป้องกันโรคระบาด
- 2) พื้นที่ธรรมชาติไม่มีการพัฒนาเพิ่มศักยภาพในการผลิตพืชอาหารสัตว์ ทำให้พืชอาหารสัตว์ไม่เพียงพอเมื่อจะเพิ่มปริมาณการเลี้ยงโคเนื้อ
- 3) ขาดแคลนผลพลอยได้ทางการเกษตรอื่นที่จะสามารถนำมาใช้ในการเลี้ยงโค เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่ถูกนำไปใช้ประโยชน์ในการปลูกพืชเศรษฐกิจอื่น
- 4) โรงฆ่าโคที่ได้มาตรฐานมีจำนวนน้อย

#### โอกาส (Opportunity)

- 1) มีความต้องการบริโภคที่สูงในเขตพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นเนื้อสัตว์หนึ่งในสองชนิดหลักที่ใช้บริโภค จากปริมาณการเลี้ยงในพื้นที่ซึ่งไม่เพียงพอ ทำให้ราคาโคเนื้อที่มีชีวิตในเขตพื้นที่มีราคาสูงกว่านอกเขตพื้นที่
- 2) การเข้าร่วมประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนเป็นโอกาสในการเพิ่มตลาดด้านโคเนื้อ
- 3) สำหรับเกษตรกรรายย่อย โคเนื้อนับเป็นสินทรัพย์อย่างหนึ่ง เนื่องจากมีราคาดีและไม่ผันผวนมากนัก เกษตรกรจึงมักนิยมเลี้ยงไว้

## อุปสรรค (Threats)

- 1) ราคาเนื้อโคที่สูงกว่าเนื้อสัตว์ชนิดอื่น ๆ ทำให้ผู้บริโภคเลือกซื้อเนื้อสัตว์ชนิดอื่นก่อน
- 2) มีโรคปากและเท้าเปื่อยในบางช่วงซึ่งมีการเคลื่อนย้ายสัตว์หนาแน่น ทำให้แม่โคเนื้อมีปัญหาสุขภาพ

## 2. วิสัยทัศน์

การเลี้ยงโคเนื้อเป็นอาชีพที่มั่นคง ผลผลิตมีคุณภาพถูกสุขอนามัย และเพียงพอต่อความต้องการของตลาด

## 3. พันธกิจ

1. สร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกร กลุ่มเกษตรกร เครือข่ายและชมรมผู้เลี้ยงโคเนื้อ
2. เพิ่มปริมาณ และคุณภาพผลผลิตจากการเลี้ยงโคเนื้อ
3. สร้างความยั่งยืนในอาชีพการผลิตโคเนื้อของเกษตรกร

## 4. วัตถุประสงค์

1. สร้างผลผลิตโคเนื้อให้มีคุณภาพ และปริมาณเพียงพอภายในเขต
2. พัฒนาผลผลิตเนื้อโคที่ถูกสุขอนามัย
3. เสริมสร้างความเข้มแข็งให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ

## 5. เป้าหมาย

1. มีแม่โคพื้นฐานที่ใช้ในการผลิตลูกผสมโคเนื้อ โดยเฉลี่ยไม่ต่ำกว่าปีละ 55,000 ตัว
2. มีลูกผสมโคเนื้อเกิดโดยเฉลี่ยไม่ต่ำกว่าปีละ 44,000 ตัว
3. ปรับเปลี่ยนสายเลือดแม่โคพื้นเมืองให้เป็นแม่โคลูกผสม เฉลี่ยปีละ 5,500 ตัว (10%)
4. ลดอัตราการเกิดโรคปากและเท้าเปื่อยร้อยละ 5 ต่อปี
5. ขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อและทำเครื่องหมายประจำตัวแม่โคเนื้อ ปีละ 10,000 ราย

## 6. แผนยุทธศาสตร์

1. ยุทธศาสตร์เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต
2. ยุทธศาสตร์ด้านควบคุมป้องกันโรคระบาด
3. ยุทธศาสตร์เสริมสร้างความเข้มแข็งเกษตรกรรายย่อย
4. ยุทธศาสตร์พัฒนามาตรฐานผลิตภัณฑ์

## 7. กลยุทธ์

1. การเพิ่มสมรรถนะการผสมพันธุ์แม่โคเนื้อ
  - ปรับปรุงแก้ไขปัญหาความสมบูรณ์พันธุ์
  - จัดตั้งกองทุนอุดหนุนการคัดเลือกและทดแทนแม่โค
  - พัฒนาสายพันธุ์โคลูกผสมเขต 9
2. การปรับปรุงพืชอาหารสัตว์
  - บำรุงรักษาและใช้ประโยชน์แปลงพืชอาหารสัตว์สาธารณะ
3. การพัฒนาฐานข้อมูลระบบผลิตโคเนื้อ
  - จัดตั้งศูนย์สารสนเทศโคเนื้อ เขต 9 เพื่อเชื่อมโยงข้อมูล การผลิต และการตลาด
  - ทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์และลงทะเบียนระบุตัวแม่โคพื้นฐานที่ใช้ในการผลิต
  - ทำระบบบันทึกข้อมูลการผสมเทียม real time ณ จุดบริการ
4. การพัฒนาโรงฆ่าโคระดับชุมชน และสถานที่จำหน่าย
  - ฝึกอบรมให้ความรู้ และ งบประมาณอุดหนุนผู้ประกอบการให้ปรับเปลี่ยนระบบการฆ่า การขนส่ง และจำหน่าย

5. พัฒนาระบบเฝ้าระวังป้องกัน และควบคุมโรคระบาดสัตว์
  - จัดตั้งศูนย์เฝ้าระวังทางระบาดวิทยาโรคปากและเท้าเปื่อย ให้สอดคล้องกับนโยบายสร้างเขตปลอดโรคโดยไม่มีสัตว์คชินในพื้นที่ภาคใต้
  - พัฒนาศูนย์วิจัยและพัฒนาการสัตวแพทย์ภาคใต้ตอนล่าง ให้สามารถเตรียมตัวอย่างเพื่อการชันสูตร เทียบเท่า ศวพ.อื่นๆ
  - เตรียมความพร้อมบุคลากร วัสดุอุปกรณ์ ยาเวชภัณฑ์ เพื่อแก้ปัญหาการเกิดโรคระบาดสัตว์
6. การมีส่วนร่วมในการควบคุมป้องกันโรคระบาด
  - ฝึกอบรมให้ความรู้เกษตรกร ให้สามารถช่วยเหลือ ป้องกันตนเองได้จากโรคระบาด
7. การควบคุมการเคลื่อนย้ายสัตว์
  - เพิ่มสมรรถนะการควบคุมการเคลื่อนย้ายสัตว์ภายในแต่ละจังหวัด รอยต่อจังหวัด และรอยต่อเขต
8. การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกร และองค์กรเกษตรกร
  - ส่งเสริมให้เกษตรกรรวมกลุ่ม และพัฒนาการรวมกลุ่มให้เข้มแข็ง
  - พัฒนาเครือข่ายการเลี้ยงโคเนื้อ

## 8. กลไกการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์

1. หน่วยงานหลัก ที่มีภารกิจหลักเกี่ยวข้อง (สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด, ศูนย์วิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีชีวภาพสงขลา, ศูนย์วิจัยและถ่ายทอดเทคโนโลยี, ศูนย์วิจัยและพัฒนาพืชอาหารสัตว์ ศูนย์วิจัยและพัฒนาการสัตวแพทย์ภาคใต้ และด่านกักกันสัตว์)

แหล่งงบประมาณ ใช้งบประมาณแผนงานพัฒนาปรับปรุงพันธุ์สัตว์ , แผนพัฒนาพื้นที่พิเศษ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้, แผนงานพัฒนาสุขภาพสัตว์ หรือเสนอของบประมาณ งบพัฒนาจังหวัด/กลุ่มจังหวัด, ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้

วิธีการ โดยผ่านกระบวนการงานในการส่งเสริม, การขึ้นทะเบียนประจำตัวสัตว์ ( NID), ระบบงานผสมเทียม, การบริการควบคุม ป้องกัน กำจัดโรคระบาด และงานบริการสุขภาพสัตว์

2. หน่วยงานติดตาม ประเมินผล สำนักงานปศุสัตว์เขต 9

3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือหน่วยงานอื่นที่มีภารกิจในการสนับสนุนการส่งเสริมอาชีพการเลี้ยงสัตว์ ใช้งบประมาณให้การอุดหนุนโดยตรงต่อเกษตรกร/กลุ่มเกษตรกร ตามจุดประสงค์เฉพาะ

4. เกษตรกร รวมตัวเป็นกลุ่มอาชีพเพื่อร่วมจัดทำแผนพัฒนาชุมชนและจัดทำโครงการเพื่อพัฒนาการเลี้ยงโคเนื้อตามแนวทางของกลุ่ม หรือรวมตัวจัดตั้งกลุ่ม/กองทุนเพื่อมีส่วนร่วมในการริเริ่มพัฒนาตนเอง

## 9. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อมียาที่ได้ที่สม่ำเสมอแน่นอน
2. ผลผลิตเนื้อโคในพื้นที่มีเสถียรภาพด้านราคา
3. สินค้าเนื้อโคมีคุณภาพมาตรฐาน ปลอดภัยต่อผู้บริโภค

## 10.แผนงาน / โครงการ

# ภาคผนวก